

Tinerețe ciudată
Moarte cotidiană
Așteptând ceasul de apoi

Constantin (Dinu) Ion Pillat, fiul poetului Ion Pillat și al pictoriței Maria Pillat-Brateș, s-a născut pe 19 noiembrie 1921 la București. A făcut clasele primare la Școala Clemența, continuându-și studiile la Liceul „Spiru Haret” din București, în a cărui revistă, *Vlăstarul*, a debutat cu proze lirice și critică literară. Între 1940 și 1944 a urmat cursurile Facultății de Litere și Filozofie din București, unde a cunoscut-o pe viitoarea lui soție, Cornelia (Nelli) Filipescu. După absolvirea facultății a devenit asistentul profesorului G. Călinescu la Catedra de istorie a literaturii române moderne. Și-a susținut teza de doctorat, sub îndrumarea lui G. Călinescu, în 1947, cu studiile *Romanul de senzație în literatura română din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și Contribuțiuni la biografia lui Ion Pillat*. În același an, în urma unei restructurări pe criterii politice, a fost îndepărtat de la catedră. Între 1950 și 1956 a lucrat pe un post de casier și apoi de pontator la cooperativa de praf de sânge „Muntenia”. În toamna lui 1956, G. Călinescu a reușit să-l aducă la Institutul de Istorie Literară și Folclor, al cărui director devenise, pe un post de cercetător. Arestat de Securitate în primăvara lui 1959, este anchetat și inculpat în așa-numitul „proces al intelectualilor”, în lotul Noica–Pillat; i se dă o condamnare de 25 de ani muncă silnică și 10 ani degradare civică pentru „crima de uneltire împotriva ordinii sociale”. Unul dintre principalele capete de acuzare este romanul *Așteptând ceasul de apoi*, elaborat în mai multe etape (1943–1944, 1948, 1948–1955) și dat spre lectură unor cunoscuți, inculpați și ei în proces (pierdut în arhivele Securității, romanul a fost redescoperit după 50 de ani, fiind publicat în 2010). Eliberat din închisoare în 1964, în urma amnistiei generale a deținuților politici, e reîncadrat în același an la institutul condus de G. Călinescu. În 1975, în urma unei noi restructurări pe criterii politice, este dat afară și retrogradat pe un post de documentarist la Biblioteca Centrală Universitară. Bolnav de cancer, moare pe 5 decembrie 1975.

Scrieri publicate. Romane: *Tinerețe ciudată* (Editura Modernă, 1943), *Moartea cotidiană* (Vatra, 1946; reed. Dacia, 1979); aceste două romane, împreună cu *Jurnalul unui adolescent*, au apărut ulterior într-un singur volum, sub titlul *Tinerețe ciudată* (Minerva, 1984), iar apoi sub titlul *Tinerețe ciudată și alte scrieri* (Humanitas, 2011); *Așteptând ceasul de apoi* (Humanitas, 2010).

Studii și monografii: *Mozaic istorico-literar* (EPL, 1969; reed. Eminescu, 1971, Albatros, 1998, Humanitas, 2013), *Ion Barbu* (Editura Tineretului, 1969; reed. Minerva, 1982, Ars Docendi, 2011, Humanitas, 2014); *Dostoievski în conștiința literară românească* (Cartea Românească, 1976; reed. Humanitas, 2015), *Itinerarii istorico-literare* (Minerva, 1978); ultima lucrare a apărut ulterior într-o ediție adăugită, sub titlul *Spectacolul rezonanței: Eseuri, evocări, sinteze* (Humanitas, 2012). Seria de autor apărută la Editura Humanitas a fost îngrijită de Monica Pillat și George Ardeleanu.

Antologii: Ion Pillat, *Poezii*, 2 vol., Editura pentru Literatură, 1969, reed. Eminescu, 1971; M. Blecher, *Întâmplări din irealitatea imediată. Inimi cicatrizate*, Minerva, 1973; Ionel Teodoreanu, *Pagini cu copii și adolescenți*, Cartea Românească, 1973; Ștefan Nenițescu, *Ani*, Minerva, 1973; *O constelație a poeziei române moderne*, Cartea Românească, 1974; *G. Călinescu în conștiința literară a contemporanilor*, antologie de texte critice, Albatros, 1999.

DINU PILLAT

Tinerete ciudată

Moartea cotidiană

Așteptând ceasul de apoi

Ediție îngrijită, postfață și note
de Monica Pillat

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Adina Săucan
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Florina Vasiliu, Dan Dulgheru

Tipărit la Livco Design

© HUMANITAS, 2021

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Pillat, Dinu

Tinerțeț ciudată; Moartea cotidiană; Așteptând ceasul de apoi / Dinu Pillat;

ed. îngrijită, postf. și note de Monica Pillat. – București: Humanitas, 2021

ISBN 978-973-50-7320-6

I. Pillat, Monica (ed.; postf.; note)

821.135.1

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723/684 194

Tinerețe ciudată

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul I

Privirea Maninei se îndreaptă, pentru o clipă, spre fereastra compartimentului: aceeași câmpie fără sfârșit.

Apoi, plictisită, se întoarse din nou spre ceilalți călători.

În fața Maninei stătea un domn cu capul rotund și chel. Manina își închipuise – cu un zâmbet ascuns – capul domnului alunecând pe postavul verde al unei mese de biliard. De când părăsise Constanța, domnul dormea. Cu capul lăsat puțin pe ceafă, cu gura întredeschisă, cu mâinile împreunate asupra pântecului, sforăia pe un ton ușor nazalizat. Când trenul trecuse peste podul de la Cernavodă – trezind un cor de interjecții circumstanțiale printre călătorii din compartiment – domnul de la fereastră deschisese ochii, înaintase buza inferioară ca Maurice Chevalier¹ și sfârșise prin a sforăi din nou, de astă dată mai accentuat, pentru a aminti celor din jur că doarme cu adevărat.

Manina se gândise la actul gratuit al lui Lafcadio² – eroul lui Gide – care aruncă din tren un călător necunoscut și inofensiv. Îi venise poftă să facă la fel cu domnul din fața ei. Care ar fi fost reacția acestuia? Manina nu se mai putuse stăpâni, începând să râdă singură.

Lângă domnul care dormea în colțul compartimentului era așezat un băiat de vreo treisprezece ani. Avea freza strălucitoare

1. Celebru șansonetist și actor francez din anii '40.

2. Lafcadio Wluiki, personaj din romanul lui André Gide *Pivnițele Vaticanului*.

de briantină – Manina se întrebuse cum va arăta peste câteva săptămâni, ras în cap conform canonului de la liceu –, nasul cărn și fața arsă de soare. Era cufundat în lectura unui fascicul din *Aventurile submarinului Dox*. Manina îi urmărise fizionomia înfrigurată de fluctuațiile textului. Din când în când, fruntea i se brăzda și sprâncenele i se îmbinau în semn de încordare. Apoi, deodată, toată fața i se destindea într-un zâmbet admirativ. Alteori își trecea mâna prin păr sau își rodea unghiile, cu un început de neliniște.

Manina își spusese că dacă în clipa aceea s-ar fi produs o catastrofă neprevăzută – ciocnirea trenului, un cutremur, sfârșitul lumii chiar – băiatul din fața ei ar fi murit cu unica părere de rău de a nu fi putut afla ce se întâmpla mai departe cu echipajul submarinului Dox.

*

Mama băiatului – grasă și congestionată – era îmbrăcată într-o rochie roz. Trupul ei părea reclama unei cârnățării.

Manina o văzuse cumpărând în gara Constanța – înainte de plecarea trenului – toate revistele chioșcului de ziare, de la *Ilustrația română* și *Cinema*, până la *Veselia* și *Trup și suflet*. Mai mult răsfoia decât citea. Apoi, din când în când, își scotea oglinda din geantă și își punea roșu pe buze sau un surplus de pudră pe obrazii lucioși.

Mama băiatului poate că ar fi dorit o conversație cu ceilalți călători. Nu avea însă cu cine să înceapă: soțul ei citea *Universul* de două ceasuri, ajungând abia la rubrica anunțurilor mortuare și având de străbătut toată „Mica publicitate“, băiatul era cu *Aventurile submarinului Dox*, domnul din colțul compartimentului dormea fără întrerupere, Manina părea prea puțin interesantă; în sfârșit, mama Maninei – cu un roman englezesc în mână – rămânea cu totul inaccesibilă.

Manina ieși din compartiment, oprindu-se la o fereastră de pe coridorul vagonului. Își aminti același drum – făcut cu două luni înainte – când plecase la mare, după sfârșitul bacalaureatului.

Stătea tot la fereastră, cu părul în vânt. Scăpase pentru totdeauna de constrângerile liceului. Scăpase de bacalaureat, care luase în mintea ei proporțiile Judecării din urmă.

Manina auzi din nou răspunsul dat președintelui comisiei când acesta o întrebase ce avea de gând să urmeze după bacalaureat:

— Nici o facultate, domnule președinte. Voi urma doar cursul vieții. Este mai comod și mai interesant.

Începea atunci o vacanță la Carmen Sylva: mare, plajă, soare mult.

Manina își privi brațele de culoarea zahărului ars, pentru a vedea dacă se bronzase într-adevăr așa cum ar fi dorit.

Trenul își încetini mersul și se opri la o gară mică, străjuită de salcâmi.

Se urcă un tânăr, întovărașit până la scara vagonului de un țăran bătrân – care îl adusese cu trăsura – și de un câine de vânătoare cu privirea blândă de căprioară, botul bărbos și urechile clăpăuge.

Trenul porni din nou.

Șeful gării – cu șapcă roșie – salută solemn.

Noul călător puse geamantanul în plasa unui compartiment, ieși pe coridor și aprinse o țigară.

Manina îl observă pe furiș.

Era de statură mijlocie. Avea părul și ochii negri. Trăsăturile lipsite de o expresivitate deosebită.

Manina îl catalogă de la început în rândul oamenilor care îți lasă impresia de „cenușiu“.

Un băiat care trebuie să fi avut nota șapte în liceu, incapabil să ia nici trei și nici zece; un băiat care trebuie să urmeze Dreptul, facultatea cea mai ușoară și plăcută; un băiat care trebuie să spună numai lucruri comune; un băiat care trebuie să se numească neapărat Ionescu sau Popescu.

Ajunsă la capătul acestor concluzii, Manina încetă să-l mai ia în seamă.

Până în clipa în care intrase trenul în gară, Laurențiu Ioanid fusese posomorât. Îi venea să caște de lehamite la gândul că se sfârșea vacanța și începea din nou viața obișnuită de la București.

Se uitase indiferent la ferestrele vagoanelor, închipuindu-și dinainte capetele călătorilor. Desigur vreun domn plictisit care a părăsit compartimentul pentru a vedea numele stației. Vreo doamnă cuprinsă de un început de migrenă. Vreun copil care se pregătea să scoată limba după ce trenul se va pune din nou în mișcare.

Laurențiu simțise o tulburare neașteptată când întâlnise în schimb obrajii bronzăți ai Maninei, ochii aceia mari și gravi – amintind privirea Infantelor lui Velasquez –, părul de culoarea pădurilor în toamnă.

Se suise repede în vagon, uitând să mângâie mai îndelung – în semn de rămas-bun – capul câinelui, cu care vânașe rațe sălbatice în bălțile Dunării. Uitase de asemenea să dea un bacșiș – așa cum s-ar fi convenit – vizitiului care îl adusese de la moșia unchiului său.

Lepădase geamantanul într-un compartiment aproape gol și găsisese pretextul fumatului pentru a ieși numaidecât pe coridor.

Laurențiu fumă un timp, cu gândul la modalitățile de a face cunoștința fetei din preajma lui. Ajunse în cele din urmă la o hotărâre, apropiindu-se de Manina:

— Pentru chipul dumitale de creolă, cadrul strâmt și cenușiu al unui vagon de clasa a doua nu mi se pare adecvat. V-aș vedea mai degrabă lângă catargul unei bărci cu pânze, pe o mare frământată de galopul valurilor. Cu părul în vântul tumultuos al întinderilor marine, cu rochia aceasta proaspăt stropită de răbufniturele apei! Am certitudinea că fiecărui om i se potrivește un cadru anumit. Și acesta este al dumitale.

Manina îl privi cu o uimire extraordinară. Se aștepta atât de puțin să fie interpelată, și încă sub o formă atât de neobișnuită, încât izbuti să răspundă numai:

— Destul de poetic pentru o frază de început.

Apoi, pentru a verifica imaginația interlocutorului ei, întrebă repede:

— Și care ar fi cadrul dumitale specific, dacă nu sunt prea indiscretă?

Laurențiu zâmbi încurcat. Se gândi puțin și răspuse:

— Cadrul meu? Nu știu sigur. Poate că peronul fumuriu al unei gări de provincie.

Manina tresări, aducându-și aminte că îl catalogase pe Laurențiu în rândul oamenilor care îți lasă impresia de cenușiu. În această perspectivă, cadrul propus i se părea perfect adecvat.

Manina urmă pe un ton de glumă:

— După ce ne-am stabilit cadrele respective, cred că putem trece acum și la conținutul lor. Eu mă numesc Manina Rășcanu. Am nouăsprezece ani. Semnalmente fizice nu mai trebuie să le dau fiindcă nu ești orb. Îmi place să observ oamenii, pe care îi găsesc nouăzeci la sută ridicoli. Îmi place literatura lui Huxley. Îmi place muzica de jazz. Nu pot să sufăr racii, prostia și personagiile lui Caragiale. Mai vrei ceva?

Laurențiu o privea cu un zâmbet ciudat. Manina îi plăcea parcă și mai mult de când o auzea vorbind.

— Eu mă numesc Laurențiu Ioanid. Am împlinit douăzeci de ani. Am fost îndrăgostit de trei ori până acum. Și presimt că în curând voi ajunge pentru a patra oară.

— Nu ești serios.

— De ce?

— Fiindcă nu poți să iubești, cu adevărat, decât o singură dată în viață.

— Te înșeli. Și dacă vrei, îți voi explica îndată. Fiecare dintre noi nu reprezintă un singur individ, așa cum se crede greșit. Viața fiecăruia dintre noi înglobează de fapt viețile unor infinități de indivizi, care mor succesiv în noi înșine. Când murim fizic – sfârșind viața – moare numai ultimul individ din lungul șir al acelor care au constituit, pe rând, ființa noastră. Ți-am făcut această introducere pentru a ajunge la motivarea iubirii

repetate în timp. Fiecare individ în parte, care exprimă o clipă din viața noastră, poate să se îndrăgostească la un moment dat. Murind însă apoi în noi înșine, se șterge odată cu el și amintirea iubirii respective. În urma lui, un alt individ va putea iubi din nou, cu aceeași naivitate și prospețime de sentiment. În consecință, nu este blamabil dacă ne îndrăgostim de mai multe ori de-a lungul vieții. Într-un fel, fiecare dintre aceste iubiri are deopotrivă semnificația unei prime iubiri, fiind motivată perfect de succesiunea morților noastre anterioare. Nu am dreptate?

Manina părea îngândurată. După un timp, răspunse fără convingere:

— Da, poate...

Umbrele înserării începeau să estompeze contururile. În depărtare se deslușeau primele lumini ale Bucureștilor.

Manina spuse cu vocea mai hotărâtă:

— Ajungem în curând. Trebuie să mă întorc în compartiment, fiindcă sunt cu mama. Ne mai vedem însă la București. Dacă vrei, poți să treci pe la mine sâmbătă după-masă. Bună seara!

Capitolul II

Solange Rășcanu era o femeie de patruzeci și doi de ani. Limpezimea albastră a ochilor și prospețimea nealterată a trăsăturilor îi dădeau însă o înfățișare mult mai tânără.

Mama Maninei învățase la călugărițe; avusese parte de o guvernanta englezoaică, petrecuse toate vacanțele adolescenței la moșia părinților ei: călărind, cântând la pian, citind versurile lui Samain¹ în hamacul livezii, scriindu-și jurnalul intim.

Cunoscuse la un bal dat de verișoarele ei un ofițer de marină care găsi ecou în inima ei.

Căsătoria avu loc apoi curând, fără consimțământul părinților.

1. Albert Samain (1858–1900), poet simbolist francez.

Ivan Rășcanu nu era însă omul care să se poată obișnui cu ritmul burghez al vieții casnice. Exista în el un instinct al migrației¹, care îl făcea să călătorească mereu, cu toate că ar fi avut posibilitatea să demisioneze din cadrele marinei.

Se întorcea totdeauna încărcat cu daruri, pe care le aducea din toate bazarele porturilor sale de escală.

Manina își amintea ca prin vis de tatăl ei, mai ales de acele clipe când îi citea din *Cartea junglei*.

Ivan stătea atunci în fotelul de piele roșie din colțul salonului. Lampa cu abat-jour portocaliu – de pe masa de alături – răspândea o lumină de poveste, ducând gândul spre lampa lui Aladin. Manina se ghemuia pe covor, la picioarele fotelului. Și Ivan începea să citească cu vocea aceea gravă și caldă. Din când în când se oprea, fumându-și pipa pentru o clipă. Trăsăturile feței lui erau aspre, cioplite parcă într-un lemn închis. Fruntea avea cute adânci. Părul căpătase reflexe cenușii în dreptul tâmpelilor. Ochii priveau dincolo de realitatea imediată. Iar zâmbetul părea bun, copilăros într-un fel.

Într-un an, Ivan nu se mai întorsese acasă.

Ce se întâmplase?

În ziua în care vaporul lui părăsea portul Alger, Ivan nu mai apăruse pe bord. Prietenii bănuiau că fusese înjunghiat în cartierele nesigure ale Casbalei, în ciuda dezmințirilor date de cerțările autorităților locale.

Solange se resemnase cu timpul, apropiindu-se și mai mult de fata ei.

Trăiau fără să facă risipă și lux. Aveau o vie în ținutul Odo-beștilor care le procura veniturile necesare.

*

În liniștea sufrageriei nu se auzea decât dialogul cuțitelor și furculițelor. Solange și Manina vorbeau de obicei puțin,

1. Vezi personajul Ioachim, tatăl lui Ștefănuță, din romanul *Așteptând ceasul de apoi*.

înțelegându-se mai mult din privire. Nici una, nici alta nu puteau să sufere frazele convenționale, menite să dea animație orelor de masă. Preferau tăcerea, fără să se simtă stânjenite întru nimic.

Solange se ridică de la masă:

— Du-te să-ți desfaci geamantanele. Eu mai am niște socoteli, pe la bucătărie.

Rochii subțiri, bluze, shorturi, pijamale, costume de baie, pălării de paie, espadrile, șiraguri de scoici și mărgele colorate...

Ardea din nou soarele lunilor de vară. Palpita din nou marea în apropiere. Se auzea din nou jazzul de pe terasa Cazinoului.

Manina reveni la realitate, trezită deodată de vocea lui Solange, care o întreba din salon:

— Ți-ai desfăcut geamantanele?

— Da.

— Nu uita să telefonezi Yolandei, fiindcă te-a căutat de mai multe ori înainte de sosirea noastră.

Yolanda Silvestru era cu doi ani mai în vârstă decât Manina. Urmaseră la același liceu, împrietenindu-se de acolo.

Colegele insinuaseră cu răutate că Yolanda era îndrăgostită de Manina. Cuvinte urâte și neîntemeiate, căutând doar să compromită reputația de care se bucura premianta de onoare a liceului.

Manina se gândi să dea un telefon și lui Adrian.

Îl cunoscuse în copilărie, într-o vacanță de vară, pe plaja mării de la Carmen Sylva. Adrian ajunsese apoi cu timpul un adolescent închis și taciturn, lipsit de prieteni. Numai Manina știa că era stăpânit de dorința evadării din concretul banal și înăbușitor. Că pereții odăii lui erau acoperiți cu hârți enorme – înfățișând continentele și oceanele lumii – și că în fiecare seară Adrian pleca în călătorie pe întinderile de hârtie. Că recitea la infinit literatura marilor călători și vagabonzi.

Manina își aminti în sfârșit că ar mai trebui să telefoneze și lui Sergiu.

Cuprins

TINEREȚE CIUDATĂ	5
MOARTEA COTIDIANĂ	107
AȘTEPTÂND CEASUL DE APOI	207
Jocul cu moartea în romanele lui Dinu Pillat (Postfață de Monica Pillat)	403